

Рак підшлункової залози крізь призму майстерності Льва Толстого

Н. Б. Губерґріц, Н. В. Беляєва

Багатопрофільна клініка «Інто-Сана», Одеса, Україна

Ключові слова: рак підшлункової залози, Лев Толстой, «Смерть Івана Ілліча», клініка, «малі» симптоми

Геніальність Льва Миколайовича Толстого не викликає сумнівів. Класик світової літератури, крім видатних творчих якостей, відрізнявся особливою спостережливістю, що дозволила йому з великою майстерністю описати історію хвороби пацієнта з раком підшлункової залози. Йдеться про повість «Смерть Івана Ілліча».

Прототипом героя повісті послужив старший брат Іллі Ілліча Мечникова — прокурор тульського окружного суду Іван Ілліч Мечников. Далі наводимо опис «скорботного листа» захворювання [5].

«...Іван Ілліч помер сорока п'яти років...

...Не можна було назвати хворобою те, що Іван Ілліч говорив іноді, що у нього дивний смак у роті і щось ніяково в лівій стороні живота. Але сталося, що незручність ця почала збільшуватися і переходити не в біль ще, але в усвідомлення важкості постійної в боці і в поганий настрій. Поганий настрій цей, все посилюючись і посилюючись, почав псувати усталену було в сімействі Головіних приємність легкого і пристойного життя. Чоловік з дружиною стали частіше і частіше сваритися...

Правдою було те, що сварки тепер починалися від нього. Починалися його чіпляння завжди перед самим обідом і часто саме коли він починав їсти, за супом. То він помічав, що що-небудь з посуду зіпсовано, то страва не така, то син поклав лікті на стіл, то зачіска дочки... Після однієї сцени, у якій Іван Ілліч був особливо несправедливий і після якої він, порозумівшись, сказав, що він точно дратівливий, але що це від хвороби, Парасковія Федорівна сказала йому, що якщо він хворий, то треба лікуватися, і зажадала від нього, щоб він поїхав до знаменитого лікаря.

...З резюме доктора Іван Ілліч дійшов висновку, що погано... І цей висновок болісно вразив Івана Ілліча, викликавши в ньому почуття великої жалості до себе і великої злости на цього байдужого до такого важливого питання доктора.

...Біль цей, глухий, ниючий біль, ні на секунду не припинявся, здавалося, у зв'язку з неясними промовами доктора отримав інше, більш серйозне значення. Іван Ілліч з новим важким почуттям тепер прислухався до нього.

...Головним заняттям Івана Ілліча стало точне виконання приписів доктора щодо гігієни та приймання

ліків і прислухування до свого болю, до всіх своїх відправлень організму. Головними інтересами Івана Ілліча стали людські хвороби і людське здоров'я. Коли при ньому говорили про хворих, про померлих, про видужалих, особливо про таку хворобу, яка була схожа на його, він, намагаючись приховати своє хвилювання, прислухався, розпитував і застосовував до своєї хвороби.

...Біль не зменишувався; але Іван Ілліч робив над собою зусилля, щоб змусити себе думати, що йому краще. І він міг обманювати себе, поки нічого не хвилювало його... Тепер же будь-яка невдача підкошувала його і увергала у відчай... Погіршувало його становище те, що він читав медичні книги і радився з докторами. Погіршення йшло так рівномірно, що він міг себе обманювати, порівнюючи один день з іншим, — різниці майже не було.

...Біль у боці все мучив, все начебто посилювався, ставав постійним, смак у роті ставав все дивнішим, йому здавалося, що пахло чимось огидним у нього з рота, і апетит, і сили все слабшали. Не можна було себе обманювати: щось страшне, нове і таке значне, чого значніше ніколи в житті не було з Іваном Іллічем, відбувалося в ньому.

...Так йшлося місяць і два. Перед Новим роком приїхав до їхнього міста його шурин і зупинився у них... Увійшовши до себе в кабінет, він застав там шурина, здорового сангвініка. Той підняв голову на кроки Івана Ілліча і подивився на нього секунду мовчки. Цей погляд все розкрив Івану Іллічу. Шурина розкрив рот, щоб ойкнути, і втримався. Цей рух підтвердив усе.

— Що, змінився?

— Так... є зміна.

...У глибині душі Іван Ілліч знав, що він помирає, але він не тільки не звик до цього, але просто не розумів, ніяк не міг зрозуміти цього.

...Як це сталося на третьому місяці хвороби Івана Ілліча, не можна було сказати, тому що це робилося крок за кроком, непомітно, але зробилося те, що і дружина, і донька, і син його, і прислуга, і знайомі, і доктор, і, головне, він сам — знали, що весь інтерес в ньому для інших полягає лише в тому, чи скоро настане... він звільнить живих від ніяковості, зробленої його присутністю, і сам звільниться від своїх страждань.

Він спав менше і менше; йому давали опіум і почали бризкати морфіном. Але це не полегшувало його. Туна

туга, яку він відчував у напівсплячому стані, спочатку тільки полегшувала його як щось нове, але потім вона стала так само або ще більш болісна, ніж відвертий біль.

Йому готували особливі страви за приписом лікарів; але страви ці всі були для нього все несмачнішими і несмачнішими, огиднішими і огиднішими.

Для випорожнень його теж були створені спеціальні пристосування, і кожного разу це була мука. Мука від нечистоти, непристойності і запаху, від усвідомлення того, що в цьому повинна брати участь інша людина.

...Минуло два тижні. Іван Ілліч вже не вставав з дивана. І, лежачи майже весь час обличчям до стіни, він самотньо страждав...

Так минуло ще два тижні... Коли його вклали після причастя, йому стало на хвилину легко, і знову з'явилася надія на життя. Але щось раптом зробилося нове: стало гвинтити, і стріляти, і здавлювати подих.

...З цієї хвилини почався той крик, що три дні не припинявся і такий був жахливий, що не можна було за двома дверима без жаху чути його.

— У! У! У! — кричав він на різні інтонації. Він почав кричати: «Не хочу!» — і так продовжував кричати на букву «у».

Усі три дні, протягом яких для нього не було часу, він борсався в тому чорному мішку, в який просовувала його невидима непереборна сила. Він бився, як б'ється засуджений до смерті, знаючи, що не може врятуватися; і з кожною хвилиною відчував, що, незважаючи на всі зусилля боротьби, він ближче і ближче ставав до того, що жахало його.

...Раптом якась сила штовхнула його в груди, в бік, ще сильніше здавило йому подих, він провалився в діру, і там, у кінці діри, засвітилося щось.

...Замість смерті був світло.

— Так ось що! — раптом вголос промовив він. — Яка радість!

Для нього все це сталося в одну мить... Для присутніх же агонія його тривала ще дві години. У грудях його клекотіло щось; виснажене тіло його здригалось. Потім рідше і рідше стали клекіти і хрипіння... Він втягнув

у себе повітря, зупинився на половині подиху, потягнувся і помер».

На диво вірно і ретельно описав Лев Толстой початок «малих» симптомів захворювання: «ніяковість» у животі, дивний смак у роті, поганий настрій, підвищена дратівливість, конфліктність і відчай від найменшої невдачі. Прогресування захворювання представлено такими симптомами: втрата апетиту і слабкість, огидний запах з рота, ставший уже явним і постійно наростаючий біль у лівому боці, безсоння, глуха туга, що змушує відвертатися від усіх до стіни. Вражаюче яскраво і точно описана агонія. І. І. Мечников називав Л. Н. Толстого письменником, «який дав найкращий опис страху смерті» [4].

Хвороба представлена так, що можливо провести диференційну діагностику. Біль у лівому боці спостерігається при раку підшлункової залози, товстої кишки, шлунка. Але відсутність блювання навіть на пізній стадії захворювання свідчить проти раку шлунка, а клініка пухлини товстої кишки повинна супроводжуватися зокрема явищами кишкової непрохідності, про які в повісті ані слова. Можна навіть припустити локалізацію пухлини підшлункової залози — тіло або хвіст органа, тому що для раку головки залози характерна жовтяниця, однак про неї також не згадується [3].

Звертають на себе увагу такі паранеопластичні прояви: виражена загальна слабкість, депресія, дратівливість, різке схуднення, спотворення смаку, втрата апетиту. Ці явища пояснюються прямим і опосередкованим впливом пухлинного процесу на метаболізм, імунітет і функціональну активність регуляторних систем організму, а також продукцією пухлиною різних гормональних і прозапальних агентів [1–3].

Перечитуючи повість і знову захоплюючись генієм Льва Миколайовича Толстого, дивуємося, як письменник, який не мав стосунку до медицини, так точно описав тяжке захворювання і змусив нас пережити трагедію самотності людини в хворобі і смерті. Такий спостережливості і глибини аналізу повинні навчатися сучасні лікарі.

Література:

1. Алексеева О. П., Михайлова З. Д. Паранеопластические синдромы в клинике внутренних болезней. Н. Новгород: Изд-во НГМА, 2008. 112 с.
2. Дворецкий Л. И. Паранеопластические синдромы. Consilium medicum. 2003. Т. 3. №3. С. 63–78.
3. Джулай Г. С. «Смерть Ивана Ильича» Л. Н. Толстого как клиническое описание синдрома малых

признаков злокачественных опухолей. Верхневолжский медицинский журнал. 2016. №1. С. 37–39.

4. Мечников И. И. Этюды о природе человека. М., 1961. С. 7.
5. Толстой Л. Н. Смерть Ивана Ильича. Собрание сочинений в 12 т. М.: Правда. 1984. Т. 11. С. 42–96, 553–556.

УДК 616.37-006.6:82-311.4Л.Толстой

doi: 10.33149/vkr.2021.02.08

UA Рак підшлункової залози крізь призму майстерності Льва Толстого

Н. Б. Губергриц, Н. В. Беляєва

Багатопрофільна клініка «Інто-Сана», Одеса, Україна

Ключові слова: рак підшлункової залози, Лев Толстой, «Смерть Івана Ілліча», клініка, «малі» симптоми

Класик світової літератури Лев Миколайович Толстой у повісті «Смерть Івана Ілліча», завдяки своєму таланту, спостережливості і аналітичним здібностям, точно відтворив історію хвороби і смерті пацієнта з раком підшлункової залози. Прототипом героя повісті став старший брат Іллі Ілліча Мечникова — прокурор тультського окружного суду Іван Ілліч Мечников. Лев Толстой влучно описав такі «малі» симптоми хвороби, як виражена загальна слабкість, депресія, різке схуднення, дратівливість, безсоння, спотворення смаку, втрата апетиту. Паранеопластичні прояви

пояснюються прямим і опосередкованим впливом пухлинного процесу на метаболізм, імунітет і функціональну активність регуляторних систем організму, а також продукцією пухлиною різних гормональних і прозапальних агентів. За описом хвороби можна провести диференціальну діагностику: біль у лівому боці можливий при раку підшлункової залози, товстої кишки, шлунка. Але відсутність блювання навіть на пізній стадії захворювання свідчить проти раку шлунка, а відсутність явищ кишкової непрохідності — проти пухлини товстої кишки. Можна також припустити локалізацію пухлини підшлункової залози — тіло або хвіст органа, тому що для раку головки залози характерна жовтяниця, про яку в повісті не згадується. Вражає те, як письменник Лев Толстой, який не мав відношення до медицини, з такою неймовірною точністю описав прогресування тяжкого захворювання і змусив читачів пережити трагедію самотності людини у хворобі, агонії і смерті.

УДК 616.37-006.6:82-311.4Л.Толстой
doi: 10.33149/vkp.2021.02.08

RU Рак поджелудочной железы через призму мастерства Льва Толстого

Н. Б. Губергриц, Н. В. Беяева

Многопрофильная клиника «Инто-Сана», Одесса, Украина

Ключевые слова: рак поджелудочной железы, Лев Толстой, «Смерть Ивана Ильича», клиника, «малые» симптомы

Классик мировой литературы Лев Николаевич Толстой в повести «Смерть Ивана Ильича», благодаря своему таланту, наблюдательности и аналитическим способностям, смог точно воссоздать историю болезни и смерти пациента с раком поджелудочной железы. Прототипом героя повести стал старший брат Ильи Ильича Мечникова — прокурор тульского окружного суда Иван Ильич Мечников. Лев Толстой точно описал такие «малые» симптомы болезни, как выраженная общая слабость, депрессия, резкое похудание, раздражительность, бессонница, извращение вкуса, потеря аппетита. Паранеопластические проявления объясняются прямым и опосредованным влиянием опухолевого процесса на метаболізм, імунітет і функціональну активність регуляторних систем організму, а также продукцией опухолью различных гормональных и провоспалительных агентов. По описанию болезни можно провести дифференциальную диагностику: боль в левом боку возможна при раке

поджелудочной железы, толстой кишки, желудка. Но отсутствие рвоты даже на поздней стадии заболевания свидетельствует против рака желудка, а отсутствие явлений кишечной непроходимости — против опухоли толстой кишки. Можно также предположить локализацию опухоли поджелудочной железы — тело или хвост органа, так как для рака головки железы характерна желтуха, о которой в повести не упоминается. Поражительно то, как писатель Лев Толстой, не имевший отношения к медицине, с такой невероятной точностью описал прогрессирование тяжелого заболевания и заставил читателей пережить трагедию одиночества человека в болезни, агонии и смерти.

EN Pancreatic cancer in the light of Lev Tolstoy's mastery

N. B. Gubergrits, N. V. Byelyayeva

Multi-field clinic "Into-Sana", Odessa, Ukraine

Key words: pancreatic cancer, Lev Tolstoy, "The Death of Ivan Ilyich", clinical picture, "minor" symptoms

The classic of world literature Lev Tolstoy, due to his talent, observation, and analytical skills, was able to reconstruct the accurate history of the disease and death of a patient with pancreatic cancer in the novel "The Death of Ivan Ilyich". The prototype of the novel's main character was Ivan Ilyich Mechnikov — the elder brother of Ilya Ilyich Mechnikov, prosecutor of the Tula district court. Lev Tolstoy precisely described such "minor" symptoms of the disease as severe general weakness, depression, sudden weight loss, irritability, insomnia, taste perversion, loss of appetite. Paraneoplastic manifestations are explained by the direct and indirect influence of the tumor process on the metabolism, immunity and functional activity of the body's regulatory systems, as well as the production of various hormonal and pro-inflammatory agents by the tumor. According to the description of the disease, a differential diagnosis can be made: "pain in the left side" is possible upon cancer of the pancreas, colon, and stomach. Absence of vomiting, even at the latest stage of disease, indicates against cancer of the stomach, while the absence of intestinal obstruction — against a tumor of the colon. Location of a pancreatic tumor can be suggested, namely body or tail of an organ. Jaundice is typical for pancreas head cancer, which is not mentioned in the novel. It is amazing how the writer Lev Tolstoy, who had no relation to medicine, described the progression of a severe disease with such incredible accuracy and made readers feel the tragedy of human loneliness in illness, agony, and death.